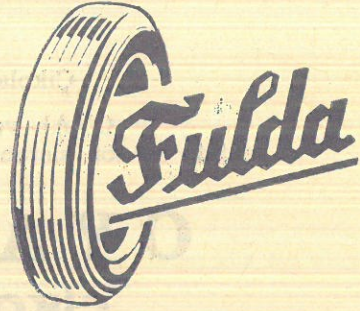

AKBANK in

2000
ALTINI

BİR İSTİKBAL DEMEKTİR

Emniyet, rahatlık, fazla
kilometre, yalnız FULDA
lâstikleriyle kaımdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Haziran 1953

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Halk Elîşlemelerimiz	Şerif BAYKURT
Konyalı Şem'i Hakkında Yeni Bilgiler	Cahit ÖZTELLİ
Oyun Giyimi ve Giyim Yasaklığı	Mahmut R. GAZİMİHAL
Anadoluda Halk Müziği	Sadık UZUNOĞLU
İki Bayram Arası Neden Evlenilmiyor	Adı PEKBAŞARAN
Trakya Millî Dansları	Halil C. OĞULTÜRK
Tekirdağ'ında Hıdırellez	Salim Sami İŞÇİLER
İstanbul Yer Adları: Ayazmalar - Kaynaklar (-X-)	M. Halit BAYRI
Azerbaycan Beyatileri (-I-)	Raci DAMACI
Makedonya Folkloru: Orđinal Kelimeler, Tâbirler	İbrahim GÖKÇEN
Bosni'den Masallar: Çoban Masalı	Salih SAN
Kıtaplar Arasında: "İstanbul ve Fetih Şiirleri" — "Halk Türküleri"	

Sayı: 47

Kuruş: 25

SANIBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR : İHSAN HİNÇER

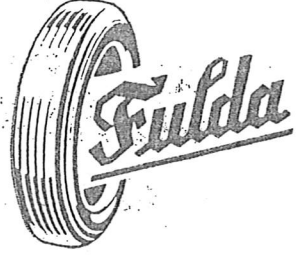

AKBANK in

2000
ALTINI

BİR İSTİKBAL DEMEKTİR

Emniyet, rahatlık, fazla
kilometre, yalnız FULDA
lâstikleriyle kaimdir.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Haziran 1953

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Halk Eylemlerimiz	Şerif BAYKURT
Konyalı Şem'i Naklında Yeni Bilgiler	Cahit ÖZTELLİ
Oyun Giyimi ve Giyim Yasaklığı	Mahmut R. GAZİMİHAL
Anadoluda Halk Müziği	Sadık UZUNOĞLU
İki Bayram Arası Neden Evlenilmiyor	AGI PEKBAŞARAN
Trakya Milli Dansları	Halil C. OĞULTURK
Tekirdağ'ında Hıdırellez	Sâlim Sami İŞÇİLEK
İstanbul Yer Adları: Ayazmalar - Kaynaklar (-X-)	M. Halit BAYRA
Azerbaycan Bayatları (-I-)	Bacı DANIŞCI
Makedonya Folkloru: Orfînal Kelimeler, Tabirler	İbrahim GÖKÇEN
Balkan'dan Masallar: Çoban Masalı	Salih SAN
Kitaplar Arasında: "İstanbul ve Fetih Şiirleri" — "Halk Türkçeleri"	

Sayı: 47

Kuruş: 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

201

TÜRKİYE İŞ BANKASI
1963
İkramiyeli Mevduat Planı
1.000.000 LİRA

24 Bahçeli Ev

50 tane 1.000 Liralık	
75 » 500 »	
125 » 250 »	
300 » 100 »	
2000 » 50 »	

Çekilişler: 2 Mart, 4 Mayıs,
1 Temmuz, 25 Ağustos, 2 Ka-
sım, 30 Aralık tarihlerinde
yapılır.

T. C. Ziraat Bankası

VADELİ VADESİZ TASARRUF HESAPLARI İÇİN
BU YIL 1.000.000 LİRALIK BİR İKRAMIYE PLANI
HAZIRLANMIŞTIR. BU PLANDA 10 ÇEKİLİŞTE

14 Ev

AYRICA,

10.000, 1.000 ve 500 LİRALIK İKRAMIYELEER,
TRAKTÖR ve ZİRAAT ALETLERİ VARDIR.

ÇEKİLİŞLERE İSTİRAK ŞARTLARINI BANKA ŞUBE VE
AJANSLARINDAN ÖĞRENMEKTE ACELE EDİNİZ.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Şubat 1953

İÇİNDEKİLER: ~~~~~
Affedemiyeceğimiz Hatâlar İhsan HINÇER
Bir Eleştirmeci Ne Bir Dolaylımcı Cahit TANYOL
Halk Müziğinde Çok Seslilik Meselci Sadı Yaver ATAMAN
Fıkralarına Göre Nasreddin Hoca'nın Portresi Eflatun Cevri GÜNEY
Azerbaycan Halk Sairi Aşık Peri Hanım (II) Raci DAMACI
Bir Konya Efsanesi: BIBİR Ömür Şehri Mehmet ÖNDER
Halk Danslarımız da Toplamıyor Nallî C. OĞULTÜRK
İstanbul Yer Adları: Bayırar, Dağlar, v.s. Nallî BAYRI
Kitaplar Arasında: «Derdîçöke» Cahit ÖZTELLİ
Acı bir Ölüm: Nallî'yi Kaybettik Cevdet CANSULAT
Halk Oyun ve Eğlencileri: Uçtu Leylâm Oyunu Bize İhsan ÖZTOPRAK
~~~~~

Sayı: 43

Kuruş: 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HINÇER

12.3 Mart 1953

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ : İHSAN HINÇER

No. 47

HAZİRAN 1953

YIL: 4; CİLT: 2

Halk Elişlemelerimiz

Yazan: Şerif BAYKURT
Arifiye Köy Enstitüsü Eğitimbaşı

Halk elişlemeleri bir kısım teşekküller ve ya devlet tarafından ele alınmazsa, günün birinde elimizden tamamen çıkmış olmasa bile ele alınmaz bir hale gelecektir. Filhakika müzik, şiir gibi mücerret sayılabilecek malzeme-yi yerlerinden koparıp ayırmak daha güçtür. Onlar daha çok insanın içinde ve gönlündedir. Yerlerinden koparılması düşünülse bile aksi sedaları daha uzun bir zaman yaşiyabilir. Fakat elle tutulur, gözle görülür halk elişlemeleri folklor malzememiz için vaziyet böyle değildir. Onlar ninelerimizin dolaplarından veya çeyiz sandıklarından bir kere çıktılar mı artık yerleri bomboş kalmaktadır.

Son günlerde bilhassa ecebilerin Kapa-ıçarşı'ya hücumları gözönünde bulundurulması icabeden bir meseledir. Bu meyanda içtimai bir değişme üzerinde bulunduğumuz, fabrika mamullerinin en ücra köylere kadar yayılışı, bazı tacir kılıklı adamların köy köy dolaşip kap kacak vererek halk elişlemeleri toplayı-şı ve hatta güvelerin tahribatı da gözden uzak bulundurulmamalıdır. Bu iş bir takım tacir-lerin eline düşmeden önlenmelidir. Almany-

daki Bergama Müzesi gözlerimizin önünde bütün haşmetiyle gafletimizi gösteren bir abidedir. Rahmetli Osman Hamdi bey yetişme-seydi, kimbilir daha nice Bergama Müzeleri aleyhimize olarak dış memleketlerde yükselecekti. Bu arada bu halk elişlemeleri üzerinde şahsi büyükk gayretleri geçen, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Kenan Özbel gibi değerli şahsi-yetleri de zikretmeden geçmek kadir bilmezlik olur.

Bilhassa kız enstitülerimizde modernize suretiyle meydana getirilen el işlemelerimizin bir pazar bulması elbette göğsümüzü kabartır. Fakat orijinallerinin muhafazası şartıyla.

Evet bu iş ele alınmalıdır. Fakat ele alınmadan önce veya ele geç almacağına göre ne yapmalıdır. Kanaatimizce dışarı çıkarılacak Türk menşeli, orijinalitesine inandığımız her motifin kopyası renkleriyle tespit edilerek hıfzedilmelidir. Çok küçük bir mesayle mesele şimdilik bu şekilde halledilebilir. Aksi halde çok yakın bir gelecekte tıpkı Avrupa ve Amerika sanatlarını tetkikle gider gibi, kendi ulusal sanatlarımızı da tetkik için Avrupa-ya tahsilne adam göndereceğiz.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Gelecek ay çıkacak olan 48 ci sayı-
sıyla 2 ci cildini de tamamlayacak,
cilt ve cilt kapakları satışa arz edil-
lecektir.

Eksik sayılarımızı 25 er kuruşluk
pul mukabilinde adresimizden iste-
yiniz.

ADRES: Yeşildirek, Sultanmekte-
bi Sokak No. 17, İstanbul.

«Türk Halkbilgisi Derneği»nin neşriyat organıdır

202

203

Konyalı Şem'i Hakkında Yeni Bilgiler

Yazan: Cahit ÖZTELLİ
Mersin Lisesi Edebiyat Öğretmeni

Geçen yüzyılın halk şairlerinden Konyalı halk şairi Şem'i hakkında hayli tetkik yapılmıştır. Fatih tezkeresi, Sicill-i Osmani, Kamus-ül Âlâm, Sadettin Nüzhet ve Mehmet Ferit'in Konya Halkiyat ve Harsiyatı (1935), İbnülemin Mahmut Kemal'in Son Asır Türk Şairleri, Mehmet Halit Bayrı'nın Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar (1937), İ. Aczi Kendi'nin Aşık Şem'i Konuşuyor (1951, Konya) kitaplarından ve gazete ve dergilerde kalmış bir hayli makaleden başka Şem'i'nin divanı da taş basması ile dört defa, birkaç defa da yeni harfle divandan seçilmiş manzumeleri kitap halinde çıkmıştır.

Bütün bu kaynaklar Şem'i hakkında birbirini tutmaz yanlış bilgi vermişler veya aynı yanlışları nakletmişlerdir.

Bu yazımda kısaca hatalardan bazılarına dokunarak doğrularını vereceğim.

a) Şem'i'nin ölüm tarihini bütün kaynaklar yanlış veriyorlar.

Fatih Tezkeresi ile Kamus-ül Âlâm h. 1257 yılını, S. Nüzhet ve İ. Aczi 1255 tarihini veriyorlar. Bu tarihlerin hiçbiri doğru değildir. Elimde bulunan ve Şem'i'nin ölümünden sonraki yakın yıllarda tertip edildiği içindeki tarihlerden anlaşılan küçük bir cöknkte (Konyalı Şem'i Babanın kabrinin taşında yazılan tarih) başlığı altında mezarın kitabesi yazılıdır. Bu kitabe merhum Mehmet Zeki tarafından eksik olarak yayınlanmıştır. Bakınız: (Mehmet Halit Bayrı, Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar, s. 23). İ. Aczi Kendi'nin kitabında da yazmadığından bazı küçük farklarla kayıtlıdır. (s. 190).

Yazmadaki kitabeyi aşağıya alıyorum:

Hazret-i Âdem gibi varsan sad hezaran yaşına
Akıbet sen de gelsen gerektir Sırat'ın başına

Bu cihan kâmseye bâki değildir bir zâll-i hayâl
Gaflet ile aldandıp meyl etme kalp nakkaşına

Akıbet olsan gerektir sen de muhtâc-i duâ
Oku birkaç fâtilâ bahş eyle din kardâşına

Girmedi benim ile âl-i evlâdile mal
Berkiddip toprağı dağıldı başımdan aşına

Ey birader bak bana yetmez miyim ibret sana
Şem'i nââm bir nişan oldu mezarımın taşına
Tarih-i vefâtı sene 1250

İbrahim Aczi'nin kitabı faraziyyat ve yanlışlar doludur, hayâlî roman tarzında olduğundan itimâda şayan olmamakla beraber, rihife 192 deki bir kaydına göre 1925 de, şairi sevenler tarafından yenilenen taşına (1250) tarihi yazılmıştır, deniliyor, ve bunun yanlış olduğu iddia ediliyor. Kendisinin 1901 de ilk mezar taşından okuduğuna göre ölüm yılının (1255) olduğunu söylüyorsa da, yetmiş yıl önce dikilmiş bir taşa meydana gelen kırık ve silintiler yüzünden kesin bir rakkam tesbiti zordur. Bu hususta en sağlam vesika benim gösterdiğimdir. Çünkü hemen Şem'i'nin ölümünü takip eden yıllarda görülerek yazıldığı anlaşılıyor. Yazma sahibinin Silifkeli bir Hânedan kişi olduğu yine aynı yazmadaki bir kayıttan anlaşılıyor. Bilindiği üzere Silifkelliler tahsil için kendilerine en yakın ilim merkezi olan Konya medreselerine devam ederlerdi. Silifkeli bilgin ve şairlerin çoğunun Konyada yetiştiği bilinir. Yazma sahibi de bu sebeple Konyaya giderek, şîre de meraklı olması hasebiyle kitabeyi kaydetmiştir.

Böylece Şem'i'nin ölüm tarihi son defa mezar taşına yazıldığı gibi (o zaman bu ciheti iyi tetkik etmişler demek) hicri 1250 (M. 1834) olduğu meydana çıkmış oluyor.

b) Şem'i'nin ölüm yılı ve öldüğü zaman kaç yaşında olduğu meselesi de karışık ve yanlış. «Konya Halkiyatı» nda elli yedi yaşında öldüğü yazılıdır. Galiba bu rivayete bakarak doğum tarihi (1198) olarak hesaplanmıştır. Şem'i'yi tetkik edenler şairlerin tamamen okumamış olmalarıdır ki, bu rakkamlarda da hatalara düşmüşlerdir. Şem'i'nin şairlerinden elli yedi yaşından fazla yaşadığı anlaşılıyor. Hicri 1290 tarihinde basılan divanının 9. sahifesinde (Şem'i yaşım almış işin bitmiş yeter evlendiğin), yine 41. sahifede hacca gittiğinden bahsederken (elli beş elli altı yaşında Hak iline eyle sefer) deniliyor. Bundan 1242 de 55 kırık ikide Şem'i gedâ -Sebeb-i hac ile cinân etti nasip ve 12. sahifede (sene bin iki yüz kırık ikide Şem'i gedâ -Sebeb-i hac ile cinân iline eyle sefer) deniliyor. Bundan 1242 de 55

veya 56 yaşında olduğu anlaşılıyor. Ölüm tarihi 1250 olduğuna göre öldüğü zaman 63 veya 64 yaşında olduğu görülür. Bu hale göre doğum yılı (1186) veya (1187) olur.

Şimdiye kadar doğum tarihi olarak gösterilen (1198) yılı müsbet bir vesikaya dayanmayıp, yanlış olarak bilinen ölüm tarihi ile yine yanlış olan öldüğü zamanki yaşının elli yedi olması hesabına dayanmaktadır. Yalnız İbnülemin Mahmut Kemal, Şem'i divanını iyi tetkik etmiş olduğundan o zamana kadar verilen tarihlerin yanlış olduğunu kaydetmiş, fakat doğrusunu da bulamamıştır. Çünkü benim bulduğum yazmadaki gibi kesin bir vesikaya malik değildir.

c) Şem'i'nin şiirleri arasına aynı mahlâsı taşıyan başka şairlerin de şiirleri karışmıştır. Bilindiği gibi dört tane daha Şem'i mahlâsı şair vardır. Bakınız: (Son Asır Türk Şairleri, c. 10, s. 1739) Murat Uraz, Türk Şair ve Edipleri, s. 109) (Osmanlı Müellifleri, c. I, s. 338).

Bunların içinde hece ve aruzu birlikte kullanılanlar vardır.

Konyalı Şem'i'nin divanının 36. sahifesindeki meşhur,

Şem'i'ye m küşe-i meyhaneyi vermem feleğe

Gülşen-i bağ-ı iremden yeğdir vatanın

makta'lı gazeli onun değildir. Bu gazeli 17-18. yüzyılda yazıldığı kesin olarak belli bir yazmada gördüm. Aynı sahifede, Fuzûlî'nin aynı kafiye ve rediftteki gazeli yazılıdır. Fuzûlî'nin gazeli için bakınız: (Abdülhakî Gölpinarlı, Fuzûlî Divanı, s. 197, İnkilâp Kitabevi), Bu gazelin 16. yüzyıl şairlerinden (Pirzerenli Şem'i) nin olduğunu ve Hasan Çelebi Tezkeresinde kayıtlı bulunduğu ve Fatih tezkeresinde de bu cihetin işaret edildiğini İbnülemin Mahmut Kemal Bey de bildiriyor. (Son Asır Türk Şairleri, cilt 10).

Bende bulunan 19. yüzyıla ait ve Şem'i'nin yaşadığı yıllarda tertip edilmiş bir yazmada bu gazeli, onun diğer manzumeleri arasında da vardır. Bundan Şem'i'nin bilerek bu gazeli kendine malettiğine hükmediyorum. Çünkü, kendilerinden yüzlerce yıl önce yazılmış bir şiiri diğer halk şairlerinin bilmesine imkân tasavvur etmek güçtür. Şimdiye kadar iddia edildiğinin aksine olarak, Konyalı Şem'i okur yazardır. Mahmut Kemal İnal da bu fikrimize iştirak ediyor. Şem'i, Konya - Mevlâna müzesinde bulunan ve (1242) manzumeyi ihtiva eden, (1782) de yazılan Aşık Ömer divanını

okumuştur. (Bu divan için bakınız: S. N. Ergun, Aşık Ömer, s. 15). Şem'i'nin bir aralık Mevlâna dergâhında itikâfa çekildiğini İ. A. Kendi, Şem'i'ye ait kitabında söylüyor. Her halde bu itikâf sırasında Aşık Ömer divanını iyi okumuş, birçoklarını ezberlemiş olacak. Sonradan bu tesir kendini fazla hissettirmiş, âdeta bir Aşık Ömer taklitçisi olmuştur. Örnek vermeye bu sütunlar yetmez. Merak sahiplerinin her iki divanı şöyle bir karşılaştırmaları, sözlerimizin doğruluğunu isbata kâidir. Zaten, Şem'i divanı baştan başa nazirelerle doludur. Baki, Nedim, Karacaoğlan, Zilel Talibi gibi eski ve yeni şair ve âşıkların şiirlerinden her suretle istifade etmiştir. Bunlardan kafiye, redif gibi şekle ait kısımlardan başka; buluşlar, cümleler, tamamlamalar, mazmunlar gibi iç yapıya ait birçok anlam tasarruf ve intihalleri de yapmıştır. Meselâ Nedim'in meşhur (kâfir) redifli gazeline, Şem'i divanındaki (sahife 14).

Çıkardın cânâ kâşd eyler acep fettan mısın kâfir
Nigâhin cânâ kâşd eyler acep fettan mısın kâfir
matla'lı gazeli naziredir.

Bütün bunlar, kullandığı yabancı kelime ve terkipler, diğer halk şairlerine nazaran aruzdaki başarısı, Şem'i'nin okur yazma olduğunu isbat eder. Mahlâsının verdiği imkândan faydalanarak (pervâne, fitil, yanmak) münasebetlerini usanç verecek kadar çok kullanmıştır. Şem'i, dili fazla tekküllüflü, vezinlerde acele, şekilde orta, lirizmi ve icadı kat, şekilde orta, ustaları taklitte pek ileri, kelime oyunlarına fazla yer veren hayali dar, teknik hataları fazla, mütasallif orta derecede bir nazımdır. Bu iddiamızı, elimizde bulunan, on kadar Şem'i yazmaları ile birlikte, iki yıldır yaptığımız araştırmalar sonunda, kesin olarak söylüyoruz.

Şem'i'nin edebi hüviyeti böylece ortaya çıkınca, yukarıda başkasına ait olduğunu gösterdiğimiz gazeli de, bilerek kendisine mal etmesinde beis görmeyeceğine inanmak güç değildir.

Şimdiye kadar Şem'i hakkında söylenenler hep yanlış ve birbirinden aktarmadır. Hakkında esaslı bir araştırma yapılmamış ve bu yüzden olduğundan üstün görülmüş bir şair de Aşık Şem'i'dir. Edebiyat tarihçileri, kitap ve dergi okumak zahmetine katlanmadıkları için bu makalemizi de belki görmeyecek ve yine eski bilinenlere dayanarak, Şem'i'yi yan-

Oyun Giyimi ve Giyim Yasaklığı

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Folklorcu derlemelerini yaparken her hangi bir köy toplantısında, şenlik veya düğün yerinde seyredeceği halk oyunlarını, gördüğü halleriyle, yazı, fotoğraf, film makinesi, ses alıcı alet gibi vasıtaların her hangi biriyle tespiti çalışacaktır. Saydığımız yardımcı aletlerin cümlesi o anda yanında ise belki her biriyle azar azar derlemeler yapıp sonradan hafızası sayesinde sıcağı sıcağına derli toplu bir tasvir yazısı çıkarır; çektiği nota ve resimlerle de onu belgelendirir. Bazan da elinde hiç bir alet bulunmaz; fakat, bizzat oyuna katılmak imkânını arayıp figürleri o sayede belleğeyebilir, ve sonradan kaleme alacağı tasvirini o edinilmiş amelî bilgiye göre hazırlar; ressamlığı varsa yazısını desen veya çizgi tasaklarla de müşahhas bir hale getirebilir... Bu gibi tesadüfen karşılaşılan oyunlarda oyuncu giyimleri karışık olabilir; ceketli pantolonlu, veya pantolon üstüne gömlek, v.s. olabilir. Sonradan çizceği resimleri hayalî çepken takımlarıyla ezbere değiştirmeye hakkı yoktur. Gördüklerini objektif bir dille anlatmaya mecburdur; fotoğraf sadakatle tespit edecektir. Cumhuriyet devrinde giyim sadeliği yurdun her köşesinde teessüs etmiş bulunduğu için oyun giyimleri her yerde aynı sadeliği edinmiştir. Sihatinden şüphe edilmemek için yazılı tasvirlerde de icabında giyimlerin o tarzda

lış olarak edebiyat tarihine sokacaklardır. Nitekim Erzurumlu Emrah için de aynı hal devam etmektedir. Hiç kimse zahmet edip, Sadeddin Nühzet'in (Türk Şairleri) eserinde Emrah için neler söylediğine bakmamıştır. Bu yüzden halâ eski ve yanlış bilgilerle büyük şair (?) Emrahi dile getiriyorlar. Üzerlerine manevî bir mesuliyet alan edebiyat tarihçilerimiz biraz daha dikkatli çalışmalıdırlar.

Not:

(Aşık Şem'i Konuşuyor) kitabında doğum yılı, benim verdiklerime yakın bir şekilde veriliyorsa da kesin bir şey söylenmediği gibi, eserin ilk sahifesinde kati bir ifade ile yine yanlış olarak (1198) tarihi veriliyor. (s. 9 ve 125).

tesbiti şarttır. Aksi taktirde müşahedecinin ilim tarafsızlığından şüphe edilir. «Hayalî giyim tasvirleri» bahsi geçen bölgenin tarihi elbisesine gerçekten uyup uymadığı kestirilemez. Esasen tarihî giyimler de asırdan asıra az çok değişikliğe uğradığı için, hayalî tasvirlerde tam bir restorasyon uzun boylu araştırmalara ihtiyaç gösterir. Folklor objektif bir ilimdir, müşahedeye dayanır.

Oyunları müşahade ve tespit edecek folklorcu böylece azamî derecede objektif metotla derlemeler yapıp dursun, - burada şöyle bir soru nazik bir problem halinde akla geliyor: Mahallî giyim halk oyununun ayrılmaz bir dekoru sayılmak lâzımgeldiğine göre, dükkü giyimlerin oyunlara mahsus olarak dikkatle restore edilmesi bundan böyle zarurî sayılmıyacak mıdır?

Bir İspanyol «halk oyunu» sahnesinde oyuncuların millî giyimleriyle ortaya çıkmaktan sarfınazar etmedikleri görülür. Tiyatrodaki aktörün konuya göre elbise değişmesi gibi onlar da -köyde olsun, şehirde olsun- mahallî giyimleriyle meydana çıkarlar. İskoç, Holanda, v.s., köy oyuncularının giyimleri de aynı vechile kendi geleneklerine uygundur... Halbuki bizde giyim sadeliği bir hamlede sağlanınca bundan halkın kesesi faydalandı, fakat oyunların tarihi dekoru zarar gördü. Şimdi bu zararın neresinden dönülse kâr olacaktır düşüncesiyle sırf oyunlara mahsus olarak «oyuncu giyimleri» meselesini yeniden ele almaya mecburuz; o yolda telkinlerle oyuncuları çekingen davranmaktan bilhassa vazgeçirtmeye mecburuz. O mahallî eski giyimlerimiz ki, her bölgenin menşeh bakımından «Selçukî devletinin yıkılmasından sonra yer yer kurulan müstaktil Türk Beyliklerinin ordu elbiselerinden» hatıra idi. Zamanla az çok değişikliğe uğramış olsalar bile, son şekillerinde de tarihî üniformaların esası mahfuzdu. Köy oyunlarında işte bu son şeklin yaşatılması mümkündür; yaşlı olanların sandıklarında hatıra elbiseler hâlâ saklıdır, fakat düğünlerde bile bunlarla oyuna çıkmaktan çekiniyorlardı. İlk zarurî yasaklamaların oyun giyimine şumulü

olmadığı, onlara artık anlatılmalıdır; bunun için henüz vakit gecikmiş değildir. Biraz daha bekletirsek yaşlı nesil tükeneceğinden aralarındaki bilir kişilerin giyim tariflerinden genç oyuncuları faydalanamaz olacağız.

Bahsi geçen çekingenliği kökleştiren yasaklamaların tarihi sanıldığından çok daha eskidir; sosyal sebepleri ise yer yer farklı idi. Meselâ Çengelöğlü Tahir Paşa Navarin bozgunundan kötü bir tekne ile güç belâ kurtulduktan bir müddet sonra İzmir'e vali tayin olunca giriştiği ıslahat sırasında zeybek giyimini kaldırmak istemişti. Fakat efe ve kızanlar «giyimimize dokunursanız son yığitimize kadar kırılır ve kırılır» diye dayattılar. Bir miktar çarpışmalar da oldu. Fakat elbiseye dokunulmadı. O yıllardaki bazı Akdeniz hâdiselerinden Zeybeklik sorumlu tutulmak istenmişti. Otuz küsur yıl, zeybeklerin korsanlıkta ayrılmış münhasıran toprağa bağlı kalmalarıyla geçti.

Bitdi Bey adındaki «kıbar» bir zatın Tire'nin Çine ovasındaki çiftliğinde iki gün kalan Dr. İğnace Kunoş'un ora folklorunu ilk olarak zeybeklerden biraz derleyebilişinden yedi yıl sonra zeybek giyiminin yeniden yasaklandığına dair bir vilâyet emirnamesinin yayımlanması - şimdi anlıyoruz ki - genç Macar türkoloğunun özenliye hazin bir tezat teşkil etmişti (1894). «İzmir'in Tarihi» (1927) cildinde o eski tamimden tasvipçi bir dille bahsedilmesi dikkate değer: «1311 senesi kurban bayramından itibaren davul zurna çalmak, vali Hasan Fehmi Paşa tarafından şiddetle ve katıyetle men edilmişti. Paşa, bayram ve paskalyalarda silâh atmamayı, dana bayramını, zeybek elbisesi iksasını filân da men etmiş olduğu için, tam manasile teceddütperverane bir yol tutmuş bulunuyordu.» (Forma 16, s. 14.) Emrin ne gibi hadiselere binaen bu kadar şumulü yazılmış olduğunu da aynı cildin 1877 teşrinlerine ait havadisleri sırasında okuyoruz: «Bu sıralar, elektrikli bir harp havasının esip durduğu İzmir muhitinde taraf taraf kâtiler, yağmalar oluyordu. Zeybek kıyafetine girmiş rum şakileri, hal ve vakitlerini pek iyi bildikleri rum zenginlerini gâh öldürüyor; gâh kendilerini veya ailelerinden her hangi birini alıp kaçıranak paralarını soyuyorlardı. Gûya bunlar, o sıralarda hiç de eksik olmayan zeybek şakilerini gözlemek istiyorlardı. Fakat bir iki vakaların

dan sonra, kimler oldukları pek çabuk anlaşıldı ve adalet yakalarına yığıldı. (Forma 16, s. 2). - Evliya Çelebi de zeybek giyimli palikaryalarla ara sıra karşılaşmıştı: Urla'da bunların yolculara para ile kılavuzluk ettiklerini, kendilerine onların da Kızan dediklerini anlatmıştır. Fakat onların bir nevi maskeleyenme maksadıyla zeybek elbisesi giyinme çaresine baş vurdukları anlaşılıyor!..

Giyim yasaklığı ikinci Meşrutiyete az tekaddüm eden yıllarda bir daha emrolunmuştu, çünkü eskisinin tesiri sifıra münce olmuştur. Bay S.S. Tarcan hüriyetten sonra Aydın bölgesine yaptığı bir ziyaretin intibahını anlatırken diyor ki: «Ev sahibi bana efeleri göstererek - bunları, dedi, şerefinize hazırladık. Yoksa hükümet bu kıyafette gezmiye müsade etmiyor. Vali zeybek dizliğini yasak etti. Zaptiyelere kestirdi. İstanbul işi pantolon giyilmesi için şiddetle emirler verdi.» (1)

Cumhuriyet göreneği sokak giyimi olarak sadeliği tamim etmekle beraber, halk oyunlarının kendi geleneğine uygun saz ve elbiseleriyle yapılması mukarredir. Çünkü, folklorun önemi her yer gibi bizde de anlaşılmalıdır. Anlatageldiğimiz tarzdaki ısrarlı yasaklamaların köylüler arasında uzun bir vade boyunca perçinleyip kuşku ve kuruntu şekline sokmuş olduğu giyim çekingenliğine millî oyunlar bahsinde artık mahal kalmadığı her vesilede anlaşılmalı ve anlatılmalıdır. Her mahallin yaşlıları bölge oyunlarına ait giyimleri kendi gençlik görgülerine en uygun şekilleriyle takım takım bizzat teminle genç oyunculara giydirmelidirler.

(1) Selim Sırrı, Zeybek (Şehbâl, 1 Nisan 1913, sayı 94).

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Gelecek ay, 48 ci sayısıyla 2 ci cildini de tamamlayacaktır.

Eksik sayılarımızı 25 er kuruşluk pul mukabilinde tamamlıyoruz.

ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sok. No. 17 - İstanbul.

Anadoluda Halk Müziği

VE MÜZİKLE İLGİLİ KONULARA AİT NOTLAR

Yazan: Sadık UZUNOĞLU

Dünyada her halk kütlesinin bir müzik düşüncüsü vardır. Fakat bu, müstakil kalmayıp, her dine ve adetlere göre ayarlanmıştır. Anadolu'muzun müzik düşüncesinde hakîm iki unsur, müslümanlık dini ve Asyadan kalan gelenekler teşkil eder. Daha cüz'î bir kısmı rüya, rüya tefsiri, mevsim, günlük hayat, ve âdetlerin yarattığı izlerle belli olur. Konumuz, müzik folklorunun bütün kolları içinde anlatılmı.

1 — Oyunlarda : Oyunlar, ve oyunda görülen ifadeler, belli maksat veya nereden geldiği araştırmalarla öğrenilen âdetlerin kalıntılarını gösterir. Halk oyunlarının menşei çok defa böyledir. Oyunlarda en ufak bir hareketin dahi manası ve mazisi vardır. Aynı zamanda halk oyunları coğrafi determingin ile izah ediliyor. Denizle uğraşılabilir bölgede, denizi taklit eden insanların denizle uğraşmasını temsil eden oyunlar oynanacağı gibi, başka bir bölgede de o bölgenin hususiyetlerini taşıyan oyunların yer alacağı gayet tabiidir.

Anadolu sünnî Türk halkı umumî olarak, türkî, şarkî söylemeyi, çalgı çalmayı ve oynamayı günah sayar. Halbuki alevî Türkler ve yürüklerde vaziyet tamamen aksîrîdir. Bir yürük şöyle söylüyor: «Eskiden davar boğazladığımız gün bir bayram yeri olurdu. Kadın erkek davul, kaval çalar, beraberce oynar eğlenirdik. Amma beş on senedir şu koyuncular (yani köylüler) bizi bu oyunlardan ayırdı. Günahdır, yasaktır dediler, bize namussuzluk sıvadılar. Çıklamızı (— sadelik) bozdular, şimdi karlarımız oynamaz oldu. Arama oyunları, dernekleri bıraktığımız gündən beri Allah bet bereketi kaldırdı, bizi çot (— mefluç) etti.» (1) Alevî Türkler ise oyunu, semai mezheplerinin ve âyinlerinin bir icabı sayarlar. Hatta âyinler dışında oyun dahi oynamazlar. Oyunların bir kısmı da, eski gelenek ve âkidelere temsilen oynandıkları için halkın müzik ve oyun düşüncesini ifade eder. Halkın düşüncesinde asalet, vakar, temizlik, aşk velhasıl bir çok meziyet ve iyi cemiyet eylemleri bulunduğundan, oyunlarda ve türkülerde

bu nevi ifadeler hemen görülür. Anadolu'nun bazı bölgelerinde oyunlar oynanırken, önce oynanması lâzım gelenler vardır. Erzurum barlarını seyredenler bunu hatırlar ki alâlade bir düşüncenin mahsulü değildir. Halk oyunlarından çok defa uğur ve tılsım da ummuştur: Meselâ Çoruhta; Delihoron oyununu oynadığı yerde 15 yıl kimise ölmez derler. Oyunun bir adı da Şeytan oyunu'dur dersek tasavvurumuz daha geniş olur. Anadolu'da bir çok oyunlar muayyen zamanlarda oynanır. (Çocuk oyunlarında olduğu gibi). Koç katımında oynanan oyunlar da böyledir. Bunlardan saya oyununu esnasında sayarın ağzından tek bir kelime çıkmaz. Eğer türkî söyleyecek olursa, keçiler yavrularını ölü doğuracak kanaati vardır. Bu oyundan sonra oynanan ve en hareketli yerinde seyredenlerin de katıldığı oyunlarda böyle bir kayıt yoktur. Her yerde, oynanan oyunlar, mevsim'in türlü hallerine göre ayarlanmıştır. Mevsime aykırı düğün oyun oynanmaz. Cumadan cumaya dernek, komşudan komşuya örnek diye bir ata sözlümüzdür. Dernek kelimesini oyun, eğlence mânâsında kullanırsak, her eğlencenin, her oyunun bir yeri ve zamanı olduğunu anlarız. Türk halkı oyunlarının temiz, nezih ve halk sanatına tamamen uyar bir şekilde olmasını ister. Çingene çalar, kürt oynar sözü, halkın hoşuna gitmeyen ayak takımı ve nezih olmayan oyunlar için söylenen bir sözdür. Rüya'da davul önünde oynamak: Bir fenalık zuhur etmek, fakat hükümdar için zafer ve galebeye de delâlet edebilir» (2) tabiri ile karşılıyor. İslâmî düşüncele ve meşhur tabir üstatlarının kitaplarında da tabir aynıdır.

II — Çalgılar üzerine düşünüş: Halktan bir çoğu çalgı çalmayı günah ve zıyp sayar.

(1) Ali Rıza (Yalın), Cenupî Türkmen oyunmaları II, Ankara, 1933, s. 26.

(2) İ. Hakkı Altınöz, rüya ve tabiri, İzmir, 1948, s. 108.

Hatta en adi sanat çalgıcılıkmış onu öğrenen duvara as derler. Bu söz bugün için değerini artık kaybetmişdir. Ama rüyada çalgı ve buna benzer şeyler görmek iyiye yorulmaz: (3) Rüya'da davul görmek; yalan ferhat, yalan meşgulliyet, yanlış haber. Rüya'da davul çalmak veya çalınmak yalan vaad, faydasız uğraşma. Davul sesi; yalan ve faydasız havadis. Diğer zamanlarda ise durum tabii böyle değildir. Erinden gülen kadının zülüfleri, tanbura çalar diye bir atasözüdür: Kocasını tarafından kendisine son derece şefkat ve sevgi gösterilen kadın şüphesiz ki, daha güzel, daha alımlı ve daha cana yakındır. Halk ta tanbura sesini sevdiği için, arzettığımız izahata göre bir atasözü meydana getiririz.

Bütün alevî Türklerde saz, çalgı mukaddes sayılır, âkidelere inaplarındandır. Oniki telli sazı (çöğür — meydansazı — divansazı) 12 imama teşbih etmeleri tamamlayıcı delillerinden biridir. (4) Nusayrilerde (Hatay alevîleri) mezheplerinin bir âkidesi olarak saz, mukaddes sayılır. Saz, sözün vecdidir. Fakat bu şarap ile revnaklıdır. Esasında söz, saz, hum onlarca aynı manaya gelir, yani insan olarak kabul ederler. (5)

Geceleyn ışık çalmak, şeytanı davet etmek sayıldığından, böyle hallerde ışık çalanlara hatırlatılır, ihtar ve hatta yasak edilir. Şeytanla karşılaşmamak ve onun şerrinden kendilerini korumak kaygusu ile hareket ettikleri muhakkak olmakla beraber ışık sesinden başka yerlerde istifade ederler. Hayvanla uğraşanlar bilirler, hayvana su içirilirken mutlaka ışık çalınır. Eşek su içer ama, ışık ta bir ikram sayılır sözü buradan neşet etmiştir. Halk bu hususta, tesadüflerin neticesiyle değil, müziğin dinlendirici vasfından istifade ederek, hayvanlarını daha güzel dinlendirmek ve sulamak imkânını kazanmıştır. Kaval sesi de böyledir: Çobanlar müziğin kuvvet ve kudretine itikat ederler. Karakoyunu, dereden su içirtmeden geri çeviren çobanın hikâyesini dinlemişizdir. Bu da usta çobanların kavalından

(3) Asyadaki Türklerde ve bilhassa Uygurlarda da durum aynıdır.

(4) Vahit Lütfi Salcı, gizli Türk Halk Müzikisi ve Türk musikisinde armoni meseleleri, İstanbul, 1940, s. 9-10.

(5) Hasan Regit Tankut, Nusayriler ve Nusayrîlik hakkında, Ankara, 1938, s. 54-55.

çıkan türlü ezgilerle, davarını istediği şekilde hareket ettireceğini anlatır.

Çan ve zil de halkın müzikle ilgili itikatları ve düşünceleri arasında mühim yer alır. Anadolu'nun bir çok yerlerinde çocuğu yaşamayan analar, çocukları doğunca ayaklarına zil takarlar. Şeytan sestən ürktüğü için, o çocuğun yanına gelemezmiş. Çan ve zil takma düşüncüsü yalnız bu sebebe dayanmıyor: Meselâ Siirtte: yeni yürümeğe başlayan, kıymetli çocukların ayağına da ziller takılır. Zilin sesi çocuğu neşelendireceğinden mütemadiyen ayaklarını oynatmak ve yürümek ister. Böylece yürümeyi daha kolay öğrenir. Bazı yerlerde ise (meselâ Elbistan köylerinde) çocukların beline yuvarlak çan veya zil takılıyor. Koç katımı âdetinde takılan zillerle benzerliği varsa da, gördüğüm köylerde bu âdet yoktur. Çan ve zil bazan boyuna da takılıyor. Siirtte gördüğüm çocukların ailelerine sordüğüm zaman, çocuğumuzu Allah korusun, öldürmesin diye takıyoruz dediler. Çocuk büyüyünce çan çıkarılır ve küçük kardeşe takılır. Daha garip görüneni doğu ve güneydoğu Anadolu'nun bir çok yerlerinde kadınlar ve genç kızlar saç örgülerinin ucuna yuvarlak zil takıyorlar. Buna Burdur, Siirt, Mardin (Van v.s. köylerinde rastlanır. Hatta sayılan şehirlerin içinde bile görünür. Eğer genç kız ve kadınlar zengin iseler zilleri altından, değilse gülmüşten yapıyor. Muhakkak bir sebebe istinat eden bu âdetlerin eskiden bugüne kadar âdetlerimiz arasında kalması şayanı dikkattir. Tarihte zilleri, posta ulaklarının ayaklarında görüyoruz. Pir Sultan Abdal bir şiirinde şöyle diyor :

Sivas illerinde zilim çalmır, (6)

Çamlıbeller bölük bölük bölünür.

Ben dosttan ayrıldım, bağrım delinir

Kâtip ahvalımı şaha böyle yaz. (7)

Anadolu'nun bir çok yerlerinde koçkatımı mevsimi esnasında Saza oyununu oynayana ziller ve çanlar takarak süslü bir koyuna

(6) Pir Sultan'ın menkıbesini nakledenlerin izahına göre, buradaki «zil» den ulak (posta tatarı, sal) ların ayaklarındaki gibi anlamak gerektir. Şair: Sivas illerinde ölümlerimni getiren ulakların zilleri çalmıyor» demek istiyor (Kitabın haşiyesi).

(7) Pertev Nâif Boratav - Hallî ve Hatî Fıratlı, İzahlı Halk Şiiri - Antolojisi, Ankara, 1943, s. 75.

İdet ve Ananelerimiz:

İki Bayram Arası Neden Evlenilmiyor?

Yazan: Adil PEKBAŞARAN

Yalnız İstanbul muhitinde değil, bütün Türkiye hududu içinde İslâm vatandaşlarını alâkalandıran bir örf haline gelen bir itikattan bahsetmek istiyorum. Bilhassa kadınlar arasında teessüs eden, hattâ münevver kitleyi de içine alan bu itikada göre, iki bayram arasında (Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramı) nikâh yapılamaz. Çünkü Peygamber efendimiz, böyle buyurmuşlar, denilmektedir. Eğer böyle bir nikâh yapılırsa yüm ü bereket olmaz, fena netice doğurmuş. Bu iki bayram arası, aralık ayları imiş; dirlik düzenlik ise aralıkla kalmış.

benzetirler. Koçkatımı büyük ve mukâdes bir merasimdir. Herkes canla başla hazırlanır, ve iştirak eder. Gençlerden çanı, çingiracı çok olanın sevinci kat kat fazla olur. (8) Tekeçlik (— koçkatımı) günü çocuklar ve dellıklı namzetleri bulabildikleri kadar ipe dizilmiş çanları bellerine dolayarak bağlarlar, evvelce kararlaştırılmış köy meydanında toplanırlar. (9)

Hayvanlara takılan çan ve ziller de herhangî bir maksatla ve süs için takılamaz. Bir itikat kaidelerine göre takılır. Bu itikat halâ yaşamakla beraber, hakiki sebebini bilenler nadirdir. Sebebini bilmiyenler, çanları hayvanlarını süslemek yahut kaybolursa kolayca bulmak için taktıklarını söylüyorlar. Eskiden mutlaka bilirdi. Bu konuda kurcalamanın sonu Aşyanın Şamanı Türk halkında mevcut itikatlarla derin bir müsahebet arz ediyor. (10)

Buraya kadar anlatılanlarla yalnız, Türk halkının müzik ve müzikle ilgili düşüncelerini folklorcularımızın dikkatini çekmesini arzu ettim. Eğer bu yolda bizi aydınlatan, ve hatta ikaz edenler bulunursa son derece memnun olacağım.

(8) Sırac Aydın, Tekeçlik - Koçkatımı, F. Post. sayı 7, s. 8.

(9) İbidem.

(10) Mahmut Ragıp Gazmihâl, Çan kolları ve çingirtili oyunlar, T.F.A. Cilt: 1, No. 3, S. 7. 37.

Hakikaten, evlendirme daireleri bu itikadın tesiri altında bulunmaktadır. Bayram içinde nikâhlarını yaptırmak istemeyenler, diğer aylarla kıyas olunamayacak derecede bu dairelere koşuyorlar; bayrama kadar nikâhlarının yapılması için çırpınıyorlar. Buna mukabil, iki bayram arası evlendirme dairelerine pek az müracaat yapılıyor. Bu aylar, evlenme hayatının sönük ve durgun bir mevsimi olarak geçmektedir. Bu itikadın dini bir mahiyeti var mıdır? Yoksa, tarihî bir hâdisenin yanlış anlaşılması ve tefsiri neticesi midir? Mevzu üzerinde, esaslı tetkiklerde bulundum. Neticede itikadın, dini bir esasa dayanmadığını ve asrı saadete ait bir vakianın, yanlış tefsirinden çıktığını öğrendim.

Aldığım malûmata göre, Peygamber efendimiz, ashabının ve mensuplarının nikâhlarını bizzat yapmak arzu ederlerdi. Şeker bayramının birinci gününe tesadüf eden bir Cuma günü, bayram namazı kıldıktan sonra umumî tebrik yapılırken, sahabeden bir zat, Peygamberimizden kerimesinin aktinin yapılmasını ve lütfen, bir ziyafet hazırladığı cihetle, ashabı kiram ile beraber hanesine teşriflerini rica etmiş; bu esnada da tebrikat dolayısıyla vakit geciktiğinden Cuma namazı yaklaşmış bulunuyordu. Bu ricaya karşı: «Çok güzel, iki bayram bir araya geldi, cuma namazını kıldıktan sonra gidelim» buyurmuşlar. Namazdan sonra da sahabelerle birlikte gidilerek akdi bizzat yapmışlardır. Bu vakia, yani bayram namazı ile Cuma namazı arasındaki fasıla asırların temadisi neticesinde Şeker Bayramı ile Kurban Bayramı arasında kadar uzatılıp, bugünkü anane haline almıştır. Halbuki Cuma günü ve namazı bütün müminler için bayramdır. Şeker Bayramı da aynı güne tesadüf ettiği için iki büyük bayramın bu suretle bir araya gelmesi İslâm tarihinde tesbit edilmiş hakikatlardır. Buna misal olarak Kurban Bayramının birinci günü eğer Cuma gününe tesadüf ederse, hacci ekber olması, yani fazil ve sevabının diğer haç senelerinden daha yüksek olması, buna en güzel misali teşkil etmektedir.

Derleme Gezilerinden Notlar:

Trakya Millî Dansları

Yazan: Halil Cemal OĞULTÜRK
Devlet Konservatuarı Millî Daastar Öğretmeni

Millî danslarımızı etüt ve derleme gezilerinde memleketimizin muhtelif semtlerindeki ve vilâyetlerindeki oynanan danslarla buna ilgili olarak kıyafet, adetlerin işitip gördüklerimi nakletmekle yazılarıma başlamış bulunuyorum. Şahsi gayretlerimle elimde fırsat geçtikçe yaptığımdan dans derlemelerini bir yana bırakırsam resmen bu işe 1947 yılında İstanbul Bale okuluna tayin edilmekle başladım. Pansiyonlu ilkokul bünyesi içinde kurulmuş olan Bale okulunda Sivasi Kahraman Çambelden (ki Kahraman Sivas halay başıdır) 1940-1941 yılında Ankarada derlediğim Sivas köy ve Sivas düz halaylarını, Bergamalı Hasan Çakı Efeden 1944-1945 yılında yine Ankarada derlediğim Bergama Zeybeklerinin aralarına Erzurumlu gençlerden derlediğim barları ve Artvin horonlarını da serpiştirerek bir repertuar hazırlayıp danslarımızı öğretmeye başladım. Bir taraftan da beni gittikçe kendine çeken danslarımızı derlemek ve yaymak için kendime program hazırlamaya devam ediyordum.

Bale okulunun Ankara Devlet Konservatuarına nakli yılı Konservatuar müdürü ve Bakanlık Yüksek Öğretim Genel Müdürü rahmetli Hamdi Akverdi ile birkaç konuşma yaparak gayemi anlattım. Bu teşebbüslerim 1950-1951 yazının Ağustos ayında Kırklareli ve Edirne vilâyetlerinde derlemeye çıkmama faaliyeteye geçmiş bulundu.

Evvelâ bu vilâyetleri istememin sebebi Kırklarelinde Gazi Terbiye Enstitüsünde iken çok seviştığımız arkadaşım (halen Artfıye Köy Enstitüsü öğretmeni) Şerif Baykurt'un Kırklareli ve orada bulunmasıdır. Kendisi de folklorla meşgul olmaktadır. Bilhassa Kırklareli danslarının meydana çıkmasına uzun hizmet olan bu arkadaşımın bana yardımını seve seve yapacağına inandığım içindir. Netekim bütün düşündüklerimin fazlasıyla doğruluğunu orada gördüm. Şerif Baykurt memleketini iyi-ce tanıtmak için gece gündüz benimle beraber bulundu ve sorduğum her soruyu cevaplandırmak için beni icâbeden şahıslarla tema-

sa getirdi. Memleketin folklor sahasındaki şahsiyetleri bir bir tanıttı. Kırklareli dansları, kıyafetleri ve dans müzikleri üzerinde geniş malûmat edindim. Gördümlelim:

Dansları iki gurupta toplanıyor. Biri karşılama olarak oynanan Zigoş ve Drama karşılamaları ki en değişik danslarımızdandır; diğeri de Hora şekilleri. Heride bu dansları teker teker yazarken bütün hususiyetlerini açıklıyacağım.

Derlediğim dansların adları şunlardır:

Zigoş (Cigoş), Drama karşılaması, Kabadayı, Beylerbeyi (Ahmet Bey, uç Ayak); Eski Kasap (Bacıdum), Kasap, Sırtı. Bu dansları Aziz Kalender, Mehmet Tuzlu, Süleyman Ergül, Şakir Kalnoğlu'ndan öğrenerek derledim.

Kırklarelinde danslar çifte davul ve zurna ile oynanıyor ki bu hal Kırklarelinin en karakteristik bir vasfıdır. Çalışmalarımızda bize zurnada Ömer usta ve Muhacir Hüseyin, davulda Bilâl Darcan ile Rasim Kısa yardımcı ettiler.

Türküler üzerinde uzun çalışması olan ve bütün Tuna boyu, Makadonya ve Şarki Trakya türkülerini toplamış bulunan (Tamburacı Rahmetli Osman Pehlivanın en samimi arkadaşı) Aşık Ali Tamburacıyı tanımam büyük kazançlarımdan biridir. Mültevasi kahvesinde beni karşılayıp sazını dinletmesini unutamıyorum. Kendi isteği ile vermiş olduğu Trakya türkülerini tele kaydedip Konservatuar Arşivinde plâklara kaydettiğim halde radyo evinde negriyata dahil ettiremediğim için çok üzgünüm. Kendisinden istifade etmeyi düşünmek istemiyenler var mıdır bilmem. Kıymetli folklorcularımızdan rahmetli Vahit Lütfi Salcının en yakın dostu oluşunu söylemem her halde kıymetini belirtmemeye yardım eder. Her fânî gibi göçüp gittiği zaman bildiği ve topladığı birçok türkülleri de beraberinde götürceğizai düşündükçe üzülmek elimden gelmiyor.

Bir de 65 yaşında bembeyaz saçlı yağız çehreli mütevasi ve asil İlyas Tuzlusuz var Kırklarelinin. Bu da 52 senedir kayal çalar. Çift kavalı var, fakat kavallar iki kişi tarafından

Tekirdağında Hidirellez

Yazan: Sâlim Sami İŞÇİLER

İslâmi ve yerli geleneklerimizden biri de şüphesiz ki Hidirellezdir. Biz Türkler gelenek deryası içinde yaşamaktayız.

Hidirellezin Tekirdağında karşılanış, kutlanış ve geçirilişi ayrı ayrıdır. Bu, mevsimin en güzel ayı olan Mayıs'ın altıncı gününe isabet eder. Hava iyi geçmektedir. Baharla beraber herkes Hidirellezin de gelmesini bekler.

Hidirellezden bir evvelki gece, kızlar, erkekler ellerinde ısırganlarla gezerler. Onlerine fazla büyük olmamak şartıyla kim gelirse hiddet ve gözyaşına bakmadan, şaka muhiyetinde ellerine ayaklarına vururlar. Kavga çıkarmak, bu gün kimsenin akhna gelmez. Kahkahalar atılır, bağırılır, gülmünür, eğlenilir. Bir ısırgan muharebesi alır, yürür. Canı acıyacak olan evinden dışarı çıkmaz veya ısırgan oynayanlara yaklaşmaz, onlardan kaçar. Herkes karşısındakinin yüzüne vurmaya çağışır.

İsırgan otunun zehirli tüylerinin insan etine battığı yer, acır, kızarır. İnsan, gayri ihtiyari ovuşturmaya başlar. Onlar kaşındıkça, derileri kabarıp, kızarır.

ayrı ayrı aynı anda çalınca seslerde bir armoni meydana geldiğini söylüyor. Ne yazık ki ben ikisini dinliyemedim. Yalnız kendini dinledim. Arkadaşı bir sene evvel ölmüş ve şimdi başka çalan da yokmuş. İlyaz Tuzlunun da kavalını tele alarak Konservatuvar a-ş.vin-de plâğa geçirttim.

Kırklarelinde derlediğim yukarıda, danslardan başka Trakya'da bulunan aşağıda adları azılı dansları Şerif Baykut'tan ve diğer şahıslardan işittim.

Kara Yusuf, Alay Bey, Ali Paşa, Hanım Ayşe, Ağır Tikveş ve Tikveş, Arzu ile Kamber, Rumkızı, Tapşın havası, Gogule ile Kokona, Toska.

Bu dansları oynayanlar uzak köylerde oldukları için gelemediklerinden, bazılarını da bilenlerin ölmüş olmalarından dolayı göremedim. Ancak adlarını tesbit etmekle iktifa ederek Kırklareli gezimin kısa notlarını burada bitirmiş oluyorum.

Yine bir gün önce eline bir çömlek alan bir kadın kapı kapı gezer. Herkes, kendisinin kolay tanyabileceği bir şey verir. Toplanan eşya bu çömleğe atılır ve ağzı da bezle kapatılarak çömlek kuyuya sarkıtılır.

Gece, evlerin kapılarına ısırgan otları asılır. Bunun iyiliğe delâlet olduğuna inanırlar. Sorulsa, «Annem bana böyle söylemişti, böyle gördüm» cevabı alınır.

Sabah olunca, herkez yıkanır. Böyle karşılanışın sonra, sıra, kutlanışa gelir. Kadınlar, kızlar bir gün önce teşebbüse geçen kadının evine giderler. Hava iyiye bahçede, kötü ise sofada toplanırlar.

Toplananlar eğlenmeğe başlarlar. Dayre, ut, darbuka çalar, oynarlar. Yerli oyunlar tekrar edilir. El ele yerilip hora tepilir. Orada bulunanlar coşarlar. Yerlerinde duramıyacak bir hale gelirler. Herkes oynar. Kendi tâbirleriyle: «Kurtlarını dökerler».

En yaşlıları kimse, oradakilere oyunun durdurulup esas meş'cleye geçilmesini hatırlatır. Eğlence başka bir hâl alır. Ev sahibi kuyudan çömleği çıkarır. Beyaz bir bezle sarıdır. Nişanlı, nikâhlı, evli olmalarıdan biri seçilir. O da halka şeklindeki halkın ortasına gelir. Başına beyaz bir örtü sarılır.

Başka bir kız da mâni yazılı bir tomar kâğıdı elinde tutmaktadır. Sıra ile çömlekten bir eşya çekilir ve bir mâni okunur. Her mâni okunuşta bir çığlık kopar, bağırılıpılır. Bu, hoşlarına gitti demektir. Nişanlı bitinceye kadar çekilişe devam edilir. Herkes eşyasını ve şansına çıkmış olan mâni kâğıdını alıp evine gelir. Kâğıdı içinde su bulunan bir bardağa koyar. Ertesi sabah o suyu içer.

En sona kalan kimse gerilik cezası olarak oynatılır. Sonra beyazlı kızı ortalarına alan kızlar, bir halka teşkil ederek oynarlar.

Öğleden sonra şehrin dışındaki Musa Baba denilen ağaçlık mıntakaya gidilir. Kimi caddede dolaşır, kimi ağaç altında oturur. Oraya gidenlerin elinde küçük de olsa bir yiyecek paketi bulunur. En çok yenen de kabukları boyanmış pişmiş yumurtadır. Halk,

İSTANBUL İLİNDE YER ADLARI

— X —

Ayazmalar, Kaynaklar

Yazan: M. Halit BAYRI

Bentlere gidenler arasında musiki ile ilgili olanlar bulunduğu takdirde orada saz çalınır, türküleri söylenir, hattâ oynayanlar bile olurdu. Hasılı Bentler, İstanbul saf havalı, temiz ve güzel mesirelerindendi. Bugün de yine öyledir.

Birer Türk eseri olan Bentlerden başka, İstanbul şehrinde Bizanslılar devrinden kalma yirmi kadar sarnıç bugün kullanılan isimleriyle yerlerini geçen yazıda bildirmiştik. Bunlardan Yerebatan ve Binbirdirek sarnıçları, Belediyenin tasarrufu altında o-
gruplar halinde toplanır. Top oynarlar, koşarlar. Salmacak kurup sallanırlar. Akşam olunca evlere dönülür.

Bundan sonra da Hidirellez geçirme işi gelir. Tekirdağında en zengin şekilde kutlanan gelenegimiz Hidirellez'dir, dersem, her halde yalan söylemiş olmam. Evinde eski hasır parçası olan ahır, sokağın ortasına getirir. Yığın yığın yakaırlar. Onlar yanarken de getirilenler üzerlerine atılır.

Herkes bu ateşin üzerinden atlamaya başlar. Küçük çocukları, kolundan tutup atılırlar. Korkanlar da ateşin harareti geçince atlar. Atlamamış kimse kalmaz. Bazan alevler o kadar yükselir ki, tek katlı evleri aşar.

İşte eldeki ısırganlarla kötülük perilerini korkutarak karşılanan Hidirellez, kaçanlarının da yok olmaları için yakılan ateşlerle sona erer. Ve herkes bu ateşlerden atlayarak «kötülük perilerinden daha üstün ve daha kuvvetli olduğunu anlatmak» ister. İsırgan oyununu da: «Kötülük yapmayın, canımız böyle yanar, siz de kötülük perileri gibi kül olursunuz» demek ister. Çömlekten niyet çekmekle de talihinin iyi olmasını Tanrı'dan dilerler.

Yerli geleneklerimizden biri olan Hidirellez Tekirdağ'da böyle kutlanır. Hangi Türk geleneginin kaynağı tarihinin derinliklerine dalmaz? Bu âdetlerimizde de şamanlık ve is-lâmiyetten izler fark edilmektedir.

lup daima kolaylıkla görülebilmektedir. Hüsüyle Yerebatan sarnığı, elektrikle aydınlatılmış, bir de sandal bulunduğu olmak suretiyle içinde dolaşılması sağlanmıştır. Binbirdirek sarnığında şimdi su yoktur. Yalnız bu sarnıçla ilgili bir masal, «Binbirdirek», yahut «Tayyazade» masalı adı altında ötedenberi İstanbulda söylenmektedir. Bu masal iki formadan ibaret küçük bir kitap halinde 1903 senesinde Cihan matbaasının da basılmıştır.

İstanbulda yaşayan Rumlar, şehir içinde ve dışında kutlu tanıdıkları kuyu ve pınarlara «Ayazma» derler. Ayazmalardan her biri bir hıristiyan azizinin veya azizesinin adını taşır ve suları şifalı telâkki edilerek senenin ayrı ayrı günlerinde ziyaret edilir. Ayazmaların kutlu sayılması ve sularının şifalı telâkki edilmesinin sebebi, Türk fethinden önce sık sık muhasara ve tazyika uğrayan İstanbulda, surlar dışından su tedarikine imkân kalmadığı zamanlarda halkın su ihtiyacını mümkün mertebe karşılamış ve şehri su-suzluktan doğabilecek tehlikelerden korumağa yardım etmiş olmasıdır.

Ayazmalar arasında Bebekte Aya Apostoli ayazmasının suyundan iğenlerin zengin olmalarına ve ümitlerinde asla aldanmayacaklarına dair bir rivayet vardır. Kuruçesmede Dimetriyos ayazmasının sağ duvarı ortasında meme şeklinde kabartmalar mevcuttur. Ayazmaya gelen kadınlar rahip tarafından tâziz edildikten sonra bu kabartma memeleri üç defa öperler. Bu hareket bir saygı nişanesi olup kadınların meme ve süt hastalıklarından kurtulmalarına yararlıdır. Kuruçesme ayazması İstanbulun en büyük ayazmalarındandır. Beşiktaşta Çırağan ayazması suyunun da göz ağrılarını geçirmek hassasında olduğu söylenir. Bu sebeple Çırağan ayazmasını ziyarete gelenler, gözlerini yıkamadan çıkmazlar. Hasköyde Çıksalm ayazmasının suyundan yedi kere iğenlerin, yahut bu su ile yıkananların

sıtmadan kurtulacaklarına inanılır. Kasımpaşada Aya Parasköy ayazmasının suyu ise mide ve barsak hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Mide ve barsaklarından şikâyeti olanların bu ayazmanın suyunu fasilasız yedi hafta içtikten sonra deritlerinden kurtulacakları iddia edilir.

Kadırgada Aya Yuvanis ayazmasına «Kalividis» ayazması derler. Kalividis ayazmanın kenarında gömüldür. Bu aziz, zengin bir ailenin çocuğu olarak İstanbulda dünyaya gelmiştir. Çok dindar olan Kalividis, on iki yaşındayken anasını, babasını, evini bırakıp bir manastıra çekilmiştir. Bu manastırda her gün hiç fasilasız ibadet edilmiş, Üç kafilde halinde sekiz saat halk ve rahipler ibadete devam ederlermiş. Birinci kafilenin bıraktığı yerden ikinci ve onun bıraktığı yerden üçüncü kafilde ibadete başlamış. Bu manastırın adı «Uykusuz rahipler manastırı» imiş. Kalividis altı yıl bu manastırda kalmış, altı yıl sonra ana ve babasının hasretine dayanamıyarak bir dilenci kıyafetine girmiş. Evlerinin karşısında bir haraka yapıtırak orada yaşamağa koyulmuş. Dilenci kıyafetinde görüp kendisini tanımayan eski hizmetçi ve usaklarından daima hakaret görür, fakat hiç müteessir olmazmış. Aradan uzun müddet geçmiş, Kalividis hem yaşlanmış, hem de hastalanmış. Nihayet öleceğini anlayarak henüz öğrenici olduğu sıralarda ana ve babasının verdiği üzeri altın haçlı incili göstermek suretiyle kendisini ana ve babasına tanıtmış. Bununla beraber bir kaç saat sonra ölmüş, kulübesinin bulunduğu yere gömülmüş. Mezarının yanından su fışkırmış. İşte Aya Yuvanis ayazması bu suretle meydana gelmiş.

Biz İstanbul ve civarında yüz yirmi altı ayazma bulunduğunu tesbit edebildik. Bunlardan başka bazı hususî binalar ve arsalar dahilinde ayazmalar bulunması ihtimali yok değildir. Yeniden cadde ve sokak açılması veya cadde ve sokakların genişletilmesi, yahut yeni inşaat dolayısıyla büsbütün yıkılmış veya kapatılmış ayazmalar da vardır. Şu hale göre geçen yazda isimleri gösterilen yüz yirmi altı ayazmanın, Bizans devrinden kalma ayazmaların temeli olduğunu iddia edemeyiz.

Bentler gibi kaynak sularının bulunduğu yerler de İstanbul mesirelerindedir. Bunlardan Çırcır, Hünkâr ve Otuzbir suları gibi şehir dahilinde olanlara yaz aylarında her-

kes, her aile kolaylıkla gidebilir, oralarındaki kahvelerde akşama kadar vakit geçirir. Karakulak ve Taşdelen suları gibi şehirden oldukça uzak yerlerdeki kaynaklara da araba ve otomobillerle gidilir, orada yemek yenir, eğlenilir ve akşam geç vakit dönlür. Çırcır ve Hünkâr suları mesirelerinde saz heyetleri misafirlerin neşelenmesine hizmet eder. Bütün bunlardan anlaşılır ki, İstanbul halkı suya, hususiyile kaynak sularına vurgundur; su başlarında dinlenmeyi, başka yerlerde eğlenmeğe tercih eder. Bununla beraber kaynak sularının âdeta tiryakileri vardır. Çamlıca, Çırcır, Hünkâr, Karakulak, Kayışdağı, Taşdelen sularından başka su içmek istemiyen kimselere eskiden sık sık tesadüf olunurdu. Şimdi bu gibiler azalmışsa da, içtikleri suyun hangi kaynağın suyu olduğunu anlayacak kadar su bahsinde yüksek hassasiyet ve zevk sahibi olanlar yine mevcuttur.

İSTANBUL VE FETİH ŞİRLERİ ANTOLOJİSİ

Değerli şair arkadaşımız Feyzi Halıcı'nın hazırladığı bu antoloji "İstanbulun 500. yıldönümü"nin getirdiği antolojilerin en seçkinidir. İçinde en tanınmış şairlerimizin, en güzel şiirleri yer almıştır.

Fiati 1 liradır. Ankara ve İstanbulda başlıca kitapçılarda bulunur. Perakende ve toplu sipariş adresi: Posta K. 22 - Konya.

HALK TÜRKÜLERİ

"Türk Halkbilgisi Dergisi" başkanı ve memleketimizin tanınmış folkloristlerinden masal babası Eflâatun Cem Güney'in "Halk Türküleri" isimli eseri YEDİTEPE YAYINLARI arasında neşredilmiştir.

Titiz bir çalışma neticesinde temiz bir şekilde bastırılan eseri, Bedri Rahmi resimlemiştir. Eserin başına yazdığı ön sözde Eflâatun Cem Güney, hak aşıkları, meydan aşıkları, sohbet aşıkları ve türkî yakınlar hakkında geniş izahat vermektedir.

Eserde 100 e yakın türkî vardır. Baskı fevkalâde nefis'tir. Fiati 1 liradır. Sipariş adresi: Pospa K. 77 İstanbul. Ayrıca başlıca kitapçılarda bulunur.

Derlemeler:

Azerbaycan Beyatileri

I

1
Akşamlar, ey akşamlar;
Çırağ yanar akşamlar,
Evli evine gider,
Öksüz harda (1) akşamlar

2
Azizim özlerine,
İnadım sözlerine,
Özüm (2) özüne kurban
Gözlerim gözlerine.

3
Azizim gül eyvay,
Bülbül eyvay, gül eyvay,
Bağına bağban oldum
Hiç dermedim Gül Eyvay.

4
Azizim Bağdat ara,
Çek zülfün bağda tara
Bülbül gülden ötürü
Çekildi Bağda dara.

5
Apardı (3) gök at meni,
Sakladı seyyad meni,
Baş koyup dizin üstü
Çok yatsam uyat meni.

6
Aşık gerdana bağlar,
Altın gerdana bağlar,
Gidek tabip yanına
Görek derde ne bağlar.

7
Azizim ne bağışlar,
Dost dostâ ne bağışlar?
Başım cellât elinde,
Ne keser, ne bağışlar.

8
Azizim gök bağlar,
Gök bahçeler, gök bağlar,
Güzellerde adettir,
Ak buhağa Gök (4) bağlar

9
Azizim bu dağ ilen,
Dolan gel bu dağ ilen,
Sana yahşi (5) demezler
Men ölsem bu dağ ilen.

10

Aftaba (6) burma burma,
İçinde sarı hurma,
Kâğıt yazıp göndersem
Üç günden artık durma.

11
Azizim ay kabağı (7)
Bulutta ay kabağı
Yitimin yüzü gülmez
Açılmaz ay kabağı.

12
Arkılığı biçmişem,
Üstüne ant içmişem,
Bin bir güzel içinde
Fidan boyun seğmişem.

13
Apar pazara meni,
Verme nazara meni,
Aç belinden şalını
Düşür (8) mezara meni.

14
Azizim ağlamazdım,
Güllerdim ağlamazdım,
Bilseydim yefan yoktu
Sana bel bağlamazdım.

15
Azizim aydın olsun;
Ay doğsun aydın olsun,
Gözlerin aydın olsun.
İyittir dostun gelip

16
Başına nice dönüm,
Dolaşam nice dönüm,
Tersa dınından dönse
Men senden nice dönüm.

17
Bulağın başına bal,
D'binin taşına bal,
Neylersin sevdiğimi
Sen onun kaşına bah..

18
Bulak başında toprak,
O yar gelsin oturak.
Bir o desin bir de men
Bu sevdadan kurturak.

Toplayan: Raci DAMACI

19

Bu dağda ekdim eklin,
Aldılar elimdekin.
Hiç kâfir hiç müslüman
Olmasın benim tekin.

20
Dağları gezdim geldim,
Taşları düzdüm geldim,
Yarda vefa görmedim
Elimi üzdüm geldim.

21
Deryada balık tuttum,
Gâh eğlendim gâh tuttum,
Felek bana dert verdi
Öz derdimi unuttum.

22
Elekler ha elekler,
Öpülsün ak bilekler,
Haber olsun dostlara
Hasıl oldu dilekler.

23
Elimde var bağlama,
Men gidende ağlama,
Belki gittim gelmedim
Namerde bel bağlama.

24
Elimde alevim var,
Gümüştün kalemin var,
El çatmaz, ünüm yetmez
Uzaktan selamım var.

25
Feleğin çarkı dönsün,
Sökülsün arku dönsün.
Leblerin ver ağzıma,
Ağzımın telhi (9) dönsün.

(1) Harda : Nerde
(2) Özüm : Kendim
(3) Apar : Götür
(4) Gök : Renk
(5) Yahşi : İyi
(6) Aftaba : Sıraht
(7) Kabağ : Ön
(8) Düşür : İndir
(9) Telh : Tad

Makedonya Yürük Folkloru**ORIJİNAL KELİMELER — İSİMLER — TABİRLER**

— XV —

Yazan: İbrahim GÖKÇEN

Bu hayalı Yürükleri arasında kullanılan bazı orijinal kelimeleri karşılık ve mânâlarıyla birlikte alfabetik olarak aşağıya yazıyorum. Yalnız önce bu Yürükler arasında dikkate şayan iki lisanî hadiseyi burada zikretmek icabediyor:

1 — Bu lisanî hadise isim değiştirmesi suretinde tefsir edilebilir. Bilhassa Doğu Anadolu'daki Türklerin isim değiştirme âdetlerine benzemesi dikkate lâyıktır. Meselâ Mehmet ismi Memo, Mustafa adı Muto şekline sokularak telâffuz edilirdi. Hüseyin'e, Hüso, Süleyman'a Sülo dedikleri gibi. Mamafih her isim mutlaka böyle değiştirilerek söylenmezdi,

2 — Yürükler (R) ile başlayan kelimelerin mutlaka baş taraflarına İ, I harflerini getirerek telâffuz ederlerdi. Misal: Recep — İrecep, Ramazan — İrmazan gibi. Gene L ile başlayan kelimelerin baş tarafına aynı harfleri getirirlerdi. Misal: Limon — İlimon, Libade — İlibade gibi.

Kullanılan isim, kelimeler ve mânâları:

—A—

Aca : Amuca, demektir. Arapçadan alınmış amıcaya benziyorsa da ondan bozma olduğu iddia edilemez. Belki «eceden» bozmadır.

Akça : Beyaz demektir.

Apo : Akraba olmayan yaşlılara verilen umumî bir vasıftır. Bir adamın Apo olabilmesi için aynı zamanda sözü dinlenir bir şahıs olması şarttır. Dana önceleri akraba erkeklerine umumiyetle Apo denirmiş. Mehmet Apo, İbrahim Apo gibi.

Ağaç çanağı : Çobanların çantalarında taşıdıkları ağaç çanak.

—B—

Banık : Peynir veya sütle pişirilmiş tepsi böreği.

Bardak : Küçük su testisi.

Bâre : Baca.

Becenelik : Harap ve metruk, bakılmamış yerler.

Bulgur kesmesi : İçi bulgurla yapılan bir nevi baklava.

Butun : Yayık.

Baş ayağın çardak : Bir insanın eli kolu bağılı bırakılması.

—Ç—

Çirepene : Külde ekmek pişirmeğe mahsus toprak kap.

Çırpamak : Kireçle badana etmek.

Çırakman : Şamdan.

—D—

Dağar : Yarım küp şeklinde üzüm şırası doldurmağa mahsus toprak kap.

Dadaş : Bebek mânâsındır. Bu kelime aynen Erzurum havalisinde kullanılmakla beraber oralarda ifade ettiği mânâ başka olup kabadayı, efe demektir.

Davarevi : Hayvan damı.

Dernek : Cumartesi günü.

Dünüşi : Dünür mânâsındır.

Dün : Gece vakti.

Dünne (dün ile) : Geceleyin.

Düzen : Dokuma tezgâhi.

—E—

Ekşili : Un, sirke, yuvarlak köfte ile yapılan yemek.

Eşkirtmek : Atı koşturmak.

Epsen : Uslu, sessiz, sakın mânâlarına gelir. Eski Edebiyatın gerek divan ve gerek nesre ait eserlerinde bu kelimeye çokça tesadüf edilir. Meselâ: Çocuk, epsem dur! gibi kullanılır.

Eğrek : Koyun ağılı.

Elinkörü : Ateş yakmak için odun yığma mahsus demirden bir âlet.

—F—

Fıtık : Terlik.

—G—

Gaziler helvası : Un, pekmez, şeker ve yağ ile yapılan bir çeşit helva.

Geleve : Geleve, abacılık devrinde yün İpi dolamağa mahsus çırık gibi bir âlet.

Gıysı : Elbise. Aşıkpaşa Zade Tarihi ile bazı eski kıyatlarda bu kelimeye tesadüf edilmektedir.

Güre : Yabancı.

Göle : Etile pişirilmiş keşkek.

—H—

Haladı : Acele.

Haramı : Küçük kazan.

Hayat : Evin ötü açık salonu.

—İ—

İsmil : Sarı renk (Armutun olmuşuna «İsmil gibi» derler.

İğsi : Ucu yanar odun parçası.

İnka : Huni.

—I—

İlinç : Yün İpi dolamağa mahsus çatallı değnek.

İsmik : Sağır ve hareketsiz duran adamın haline denir. Meselâ: Anlayışsız bir adama: — Neden öyle ismik gibi duruyorsun? derlerdi.

İsıran : Ateş küreği. Bu kelime Anadolu da da kullanılır. Buna (Eğsi kıran) derler.

—K—

Kakı : Kuru demektir. Meyve kurusu (Armut kakısı, erik kakısı) gibi. Manisa şer'iye sicillerinde de bu kelimeye tesadüf edilmektedir.

Kapama : Piring, et, kızgın saç altında ve tepsi içinde pişirildiği zaman bu ismi alır.

Kaşa : Süt, peynir ve unla yapılır bir çeşit tuzlu bulamaç.

Karmabide : Şurubsuz şeker, yağ ve irmikten yapılarak tepside, saç altında kızartılan ve sonra dillilere ayrılan güzel kokulu bir tatlı.

Kavgan : Evin arka tarafına düşen pençeresiz, yüksek duvar.

Kaş kutusu : Kadınların tuvalet malzemesi meyânında topraktan küçük bir hokka.

Kazbogazı : Tırtıl baklavası.

Kayı : Keder mânâsındır. (Aşık Paşa Zade Tarihi s. 129 da bu kelime geçmektedir.)

Kızan : Küçük çocuklara verilen umumî isimdir.

Kepe : Bildiğimiz kepenek.

Kuti : Küçük köpek yavrusu demektir. (Elâzığ taraflarında da bu kelime aynı mânâya gelir.)

Kutla : Buğday ölçegi.

Küren : Kızılçık yemişi. (Manisada da kızılçığa Güren derler.)

Kızılızüm : Kuru üzüm.

Korta : Üzüm sıkmağa mahsus büyük ağaç fıçı.

Kargı : Kamış.

Kaymak : Yoğurt.

—L—

Longur : Safdil adam demektir. Çok eski bir tabirdir. Hattâ kulaktan kulağa bellennmiş eski, komik bir şarkının içinde mânâsını saklayabilmiştir:

«Koca longur gider oduna, oduna, oduna. Gene gelir tarhananın dadına, dadına, dadına. Ana, niçin verdin beni longura, longura, longura.»

Şarkıdan anlaşıldığına göre kız, kendisini böyle budala bir adama verdiği için, annesine sitem etmektedir.

—M—

Meydan sinisi : Çok geniş, kenarları az yüksek sini.

Mege : Tarla veya bağ sınırı.

Mısmıl : Muntazam, mükemmel bir şekilde demektir. Bu kelime Anadolu da da kullanılır.

Muhtulamak : Müjde vermek.

—N—

Nacap : Nasıl.

Nâni : Nereye?

Neşkil : Nasıl ve ne biçim?

—O—

Oğmaç : Bir nevi düğün çorbası. İçine küçük parça etlerle ekme lokmaları doğranır. Osman-apo : Ağızdan dolma, kubur denilen eski bir tabanca.

Ovalgan : Boğmaca öksürüğü.

—Ö—

Öğdül : Hediye demektir. Ekseriya düğün koşullarında yarış kazananlara verilen kumaşlara bu isim verilir.

Ölet : Bulasıcı ve mühlük bir hastalığın adı. Fakat hangi hastalık olduğu bilinmiyor.

—Ü—

Üsbekes : Mutlaka.

—P—

Pardı : İnce kamıştan yapılmış levhalara derlerdi.

Payam : Badem (Anadoluda da kullanılır.)

Porta : Evin iki kanatlı bahçe kapısı.

Poyata : Evin ötü açık, hayvan otu koymağa mahsus bir bölümü.

Podarnik : Bağ bekçisinin çardak kurduğu tepe.

—S—

Saraylı : Yufka ve ceviz içi ile yapılan bir nevi baklava.

Sergen : Raf.

Seslemek : Dinlemek, kulak vermek. Bu ke-

ÇOBAN

Anlatanın adı: Mahmut Tümay; Nereli
olduğu: Besni'li; Nerede anlattığı: Besni Aşağışehirde; Yaşı: 52

Derliyen: Salih SAN

Vakti zamanında bir çoban ve çobanın da iyi bir köpeği varmış. Meğersem bu köpek kurttan aşılama yapmış.

Çobanın günde bir koyunu kaybolurmuş. Bir gün çoban kurnazlık yapmış; uyuyormuş gibi yapıp seyir edince, dağdan bir kurt uluması duymuş. Köpeğinin hemen o dağa doğru bir koyun götürdüğünü ve kurdunan beraber olup koyunu yediklerini görmüş. Sabahleyin köpeği tutup ayaklarından asmış.

Memleketin padişahı ile veziri seyahata çıkmışlarmış. Tesadüf olacak, bu köpeğin ağaçta asılı olduğunu görmüşler. Çoban'a:

— Bu köpeği niçin astın? Diye sormuşlar. Çoban da

— İsrar etmeyin söylemem, demiş. Çünkü onların padişahla vezir olduğunu bilmiyormuş. Sonra çobanın adresini defterlerine yazıp gitmişler.

Bir zaman sonra çobanı saraya istemişler. Çoban saraya varınca yine:

— Bu köpeği niçin astın? Diye sormuşlar. Çoban yine söylememiş. Padişah çobanın boynunun asılmasını emretmiş. Başvezir:

— Padişahım, bunda bir iş var, biraz sabredek bakalım ne olacak? Demiş. Vezirin tek-

rar:

— Yavrum, niçin söylemiyorsun? Demesi üzerine:

— Beni üç gün şihislâm edin de ondan sonra söyleyim, demiş. Bu söz üzerine çoban'a

limeye Aşık Paşa Zade Tarihinin 178. sahifesinde tesadüf ediliyor. Yalnız orada (Evlemek) seklindedir.

Seysna : Gelinin çeyiz sandıklarını götüren beygir.

Sırçan : Yün ipinin iğ şeklinde masuraya dolanmış halli.

Soyka : Ucu eğri, boynuzdan saplı Arnavut çakısı.

Sömbek : Aptal, safdil, söz anlamaz, Sündük : Arsız, sıkılmaz.

—T—
Tani : Abla. Bu kelime ihtiyar erkeklere verilen Apo genel vasfının karşılığıdır.
Tete : Teyze demektir.

yeni elbiseler giydirerek şihislâm yapmışlar.

Merkeze varınca oir kurnazlıkla:

— Yahu, beni şihislâm yaptılar ama, ben ecnebiyim, beni muayene yapsalar halim ne olacak? Deyince oradaki on iki şihislâmın dokuzu biz de böyleiz deyince çobanın yüzü gülmüş. Üç gün sonra padişahın yanına varmış. Çobanı yine sorguya çekmişler:

— Sen şihislâmınızı muayene et ki, ben de köpeğimin kabahatini söyleyim, demiş. Şihislâmı hemen huzura çağırılmışlar; muayene edince dokuz tanesinin ecnebi çıktığını yani sünnetsiz olduğunu görmüşler. Çoban'a

— Bu ne hal? Deyin soruluncu

— İşte, sizin şihislâmı da bizim köpeğin cinsindenmiş; bizim köpek kurttan aşılama olduğu gibi sizin şihislâmınızın da çoğu ejnebiymiş. Senin padişahlığındansa benim çobanlığım daha iyi, hiç olmazsa ben köpeğimin cinsini buldum ve cezasını verdim. Sen daha şihislâmınızın ne olduğunu bilmiyorsun? Demiş.

Padişah çoban'a hak vererek serbest bırakmış ve ejnebi şihislâmınızın da boynunu kestirmiş.

SÖZLÜK Meğersem: Meğer ki, Edinel, Edince, Kurdunan: Kurtla, Sölemem: Söylemem, Varınca: Varınca, Boynunun asılmasını: Asılmasını, Sabredek: Sabredelim, Şihislâm: Seyhislâm, Seyhülislâm, Deyince: Deyince.

Tulup: Atılmış, kabartılmış yün; Yürükler (Attın tulup, teptin keçe, sıvrıttın külâh) şeklinde bir de bilmece söylerler.

Türçnlük: Domates, biber, sirke ile ezilerek meydana getirilen bir çeşit salata.

Tımışkı: İnce, sık güzel dokunan kumaşlara verilen isim.

—Y—
Yahni: Soğanlı et yemeği.

Yaykamak: Yıkamak. Bazan yumak ta derler. (I)

Yandıran: Kadınların yüzlerine sürdükleri kızillık.

Yoğurt: Ayran.
Yüzünge: Ayına.

OYAL ve BEBE

Çikolataları nefis ve lezizdir.

OYAL ve BEBE çikolataları fennî şekilde en son sistem otomatik makinelerle yapılmaktadır.

OYAL ve BEBE ÇİKOLATALARINI

HER YERDE İSRARLA İSTEYİNİZ.

T.C.

Ziraat Bankası

Tasarruf Hesapları
1953 İKRAMİYELERİ YEKÜNÜ

1.000.000 Lira

15 Ev, 4 Traktör ve
DOLGUN PARA İKRAMİYELERİ

FAZLA TAFSİLAT İÇİN 444 ŞUBE VE AJANSIMIZ EMRİNİZDEDİR

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Senelik aboneli 300, altı aylık aboneli 150 kurustur.
Yurd dışı senelik abone 2 dolardır.

Adres değiştirmeler hiçbir şart ve ücretle fâbi değildir.

Basılmayan yazılar talep vukuunda isade edilir.

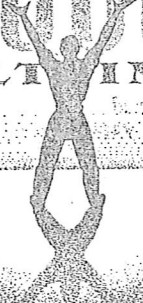
Adres: Yeşildöğ, Sultanmektobi sokak, No. 17 - İstanbul

Dişli ve Basık : EKİCİGİL MATBAASI

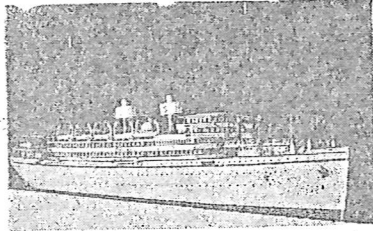
AKBANK™

2000
ALTINI

BİR İSTİKBAL DEMEKTİR

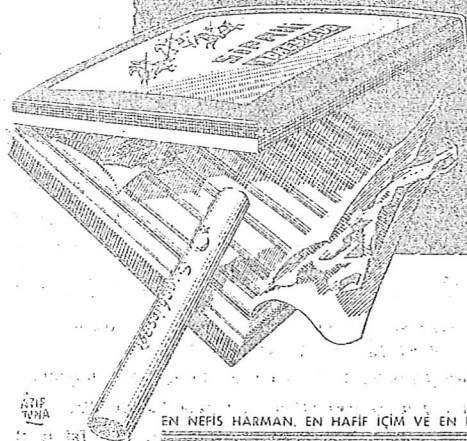
Transatlantik

Gördüğünüz 2 metro boyundaki transatlantik bütün işçiliği Giresunda İsmail Uzunbaya tarafından yapılarak 3 senede meydana getirilmiştir. Bu san'at eseri, görenleri hayran bıraktacak derecede zarif ve hiçbir san'atkarın bir daha eşini yapamayacağı bir harikadır.

Bahar ve Çiçek Bayramı münasebetle Tülbane Parkında hususi pavyonunda teşhir edilmektedir. Müteakiben İzmir fuarında gösterilecektir.

Sinahiocağı

EN NEFİS HARMAN, EN HAFİF İÇİM VE EN LÜKS AMBALAJ.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Temmuz 1953

İÇİNDEKİLER:

- Ahıska Destanlarından İkisi . . . . . KIRZIOĞLU M. Fahrettin
Bozkırda Bazı Halk Tedavileri . . . . . Ahmet PETEKÇİ
Tunceli Bölgesindeki Aşiret ve Kabile Adları . . . . . Ali Rıza ÖNDER
Elâzığlı Mânici Dilşat Hanım . . . . . Fikret MEMİŞOĞLU
Yaş Çağları . . . . . Veysel ARSEVEN
Köroğlu İstanbulda . . . . . Mahmut Kemal YANBEY
Berni Masallarından: Deli Karı . . . . . Salih SAN
Çumranın Alan Köyünde Bulgur Çekme, Kış Hayatı . . . Veli VAROL

İkinci Cildin Fihristi ve İndeksi

Sayı: 48

Kuruş: 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR : İHSAN HİNÇE

